

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. III. An cæli sint incorruptibiles & solidi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

SECTIO III.

An cæli sint incorruptibiles & solidi.

- 13 **D**vo hæc simul disquiro, quia inter se valde connexa sunt. Vtrumque ante aliquot annos omnino extra controuersiam fuerat: licet enim olim aliqui Philosophi cælos corruptibiles iudicauerint, alij verò eos fluidos constituerint, ea tamen opinio exoleuerat planè iam in Scholis: non multis autem ab hinc annis, propter quorundam Mathematicorum & Astronomorum diligentes obseruationes, quas, nouis exquisitisque instrumentis adiuti, inuenerunt, & præcipue tubi optici subsidio, calorum structura penitus à nonnullis inuerti cæpit: quidam enim cælos fluidos, alij etiam corruptibiles constituunt; acriterque conantur, non posse aliter noua phenomena his annis deprehensa declarari. Et ne nouam planè sententiam videatur inducere, retrocedentes conantur etiam suadere, hanc fuisse antiquorum Ecclesiæ Patrum mentem. Alij verò auitarum opinionum acerrimi propugnatores, huic nouæ, temeritatis vel erroris notam inurere non dubitant. Non est animus in præsentem totam hanc questionem ex professo tractare, & omnia vtriusque partis argumenta ad trutinam reuocare; (deberem enim hic extra meum intentum vagari, & longiorem disputationem inferere, quam par sit) dicam tamen ex vniuersalibus principiis, quid cuiuslibet sententiæ ex istis tribus posse videatur. De hac questione egit Paulus Aretius lib. 1. de Generatione, quæst. 23. sect. 8. ubi cælos liquidos adstruit. Noster item Tannerus libello quodam de materiâ hæc, qui postea ferè totus insertus est in ipsius Theologiæ primum Tomum de Creatione mundi, quæst. 3. dub. 2. & Mathematici nonnulli.

SUBSECTIO PRIMA.

Quædam supponuntur, & variæ sententiæ relata.

- 15 **P**rimò suppono, non esse idem, corpus esse liquidum, & esse corruptibile; neque è contrario idem esse corpus solidum, & incorruptibile: nam crystallus, lapis, lignum, &c. sunt corpora solida, & non sunt incorruptibilia, & potest esse aliqua substantia facillè permeabilis, licet non possit corrumpi.
- Hinc suppono Secundò, aliquas experientias adduci ad probandum, cælos esse fluidos, quæ non propterea quidquam probant de eius corruptibilitate; alias verò è contrario ad probandum eos esse corruptibiles, quæ non ostendunt illos esse fluidos, vnde eas oportet valdè inter se distinguere.
- Tertiò suppono, Cum quærimus, an cæli sint fluidi, non quærì à nobis an sint quasi quidam liquor aqueus, qui facillè labitur; sufficit enim, si sint facillè permeabiles, ad modum quo est noster aer, qui tamen non vocatur absolute liquor.
- 16 His positis, prima sententiâ vniuersaliter omnes cælos, etiam firmamentum seu stellarum, facit fluidos. Ita aliqui antiquiores apud Tannerum suprâ, & nouissimè Tycho Brahe magnus stellarum & Planetarum obseruator.

Secunda sententiâ est eorum, qui stellis inerrantibus cælum solidum tribuerunt, Planetas verò & stellas quæ suum cursum mutant, per se constituunt, & per cælos inferiores liquidos tamquam aues per aëra, aut in mari pisces ferri putarunt: pro quâ sententiâ nonnullos etiam ibidem refert idem Tannerus à num. 16.

Tertia sententiâ est Bonauenturæ apud eundem num. 22. aientis, vnicum tantum esse cælum, ita tamen molle, vt possit secundum vnam partem moueri, non secundum alteram, sine discontinuatione tamen, vt astra moueantur, cælum verò sit quietum.

Quarta & vltimâ sententiâ est, omnes cælos esse solidos, & ita multi antiqui & recentiores, quos fusè idem citat à num. 24.

SUBSECTIO SECVNDA.

Aliqua argumenta pro sententiâ cælos liquidos adstruente.

Pro sententiâ asserente cælos esse liquidos, asferuntur multa Patrum loca, in quibus videntur docere, cælos non moueri, nec astra illis propriè fixa, sed posita in cælis, sicut Adamus dicitur positus in paradiso, non tamen in eo fixus. Ita Iustinus Martyr ad quæst. 39. Orthodoxor. Eusebius Emisenus in Catenâ Lipomani in cap. 1. Genesios, Gregorius Nyssenus in Hexæmeron, Chrysostomus Homiliâ 6. & 13. in Genesim, Procopius in cap. 2. Genesim, Diodorus Tarlen. in Catenâ Lipomani, Philastrius in suo Catalogo hæreseon. Verùm hi Patres non videntur vllò modo cælos fluidos constituisse, vnde malè pro hac sententiâ referuntur: solum enim dicunt, non esse in eis fixa sidera, sed hæc per se moueri; è quo nullatenus inferitur, cælos esse liquidos, possunt enim illa sidera trahi infra cælos immediatè, etiam si illi duri sint; imò vt trahantur supra illos & semper in eodem loco, aptior videtur soliditas. Solus Ambrosius lib. 1. Hexæm. c. 6. secutus Basilium, videtur cælos facere subtiles: sed Basilius paulò post verba citata, dum ex proposito quærìt qualis sit natura cæli, non audet id definire. Ambrosius fortè non de cælis prout sunt de facto, sed de primâ eorum naturâ loquitur: iuxta mentem enim Patrum eos ex aquâ consolidatos esse, fusè conatur probare Salianus noster Tomo 1. Annalium, ad diuini secundæ opus; an autem efficaciter, dicam inferius.

Hinc etiam constat aliud argumentum, quod ex Scripturâ affertur pro eâ sententiâ, eò quod non cæli, sed Sol & Luna moueri dicantur. Hoc inquam argumentum constat non esse ad rem, nam inde solum inferitur, astra non esse infixa cælis; hos verò fluidos esse, nullatenus sequitur.

Fortius videtur ea sententiâ persuaderi rationibus ex aliquibus experientiis deductis. Primò, quia Luna apparet inæqualis, habens montes, valles, &c. ergo non est corpus planum; ergo cælum, per quod mouetur, est fluidum. Huic argumento facillè responderetur Primò, etiam si Luna habeat totam eam inæqualitatem, non probari inde quidquam: cum enim Luna sit immediata regioni aëris, poterit rectè cum omnibus suis gibbis hñdere aërem; dum mouetur, nec vlla erit planè necessitas, cælos ponendi fluidos. Secundò re-

spondeo, non posse vlllo instrumento ostendi, nisi ad summum aliquas partes Lunæ non reddere lucem; eas autem esse vacuas, non posse demonstrari: ex eo enim quod ibi nihil videatur, non sequitur nullum esse corpus, potest enim esse vnum incapax lucis siue solidum siue fluidum sit, vel fortè ita diaphanum vt non reddat lucem, quod ad præsentem quæstionem parum atinet.

- 20 Secundo obiciuntur nouæ stellæ, Cometa, seu phænomena manifestè supra Lunam conspecta; eodem enim temporis momento ex diuersis mundi partibus in eadem altitudine sunt deprehensa, & vt ex ipsis instrumentis constat, supra Lunam in altioribus orbibus necessariò sunt constituenda. Huic argumento respondent nonnulli recentiores in manuscriptis, eos Cometas desumi ex coniunctione variorum corporum lucidorum, quæ sunt in ipsis cælis, quæque seorsim videri non possunt, vario autem motu cælorum, dum ad se accedunt, faciunt Cometam visibilem. Hæc solutio mihi videtur planè improbabilis: etenim, si illa corpora lucida essent semper in cælo, debuissent aliquando videri mediis Cometa in vnâ parte, & in alterâ alter mediis, & postea ambo simul. Quod manifestè ostendo: nam Cometa etiam quando primò apparent, conspiciuntur in tantâ magnitudine, vt etiam si essent solum in mediâ magnitudine, imò & in quartâ parte, possent videri & distingui; ergo si ex coniunctione eorum corporum successiuè factâ resultarent, tunc primò debuissent videri quando in magnitudinem vnius stellulæ conueniunt, quia tunc essent capaces terminandi visum: hoc autem aperte est contra experientiam. Nec potest responderi, tunc primò factam eorum corporum coniunctionem, antea verò omnia seorsim in exigua valde quantitate fuisse. Non potest, inquam, id dici: quia, si sunt multa corpora, non videtur credibile non prius duo aut tria conuenisse, quàm decem vel duodecim, præsertim cum, vt hæc solutio contendit, ille concursus fiat paulatim ex motu cæli.

Secundo reicitur ea solutio, quia ea corpora ita videntur, vt planè efficiant vnum quid per se vni forme & perfectè contiguum, quod regulariter non posset fieri, si solum esset casualis concursus partium illuminatarum; sæpè enim vna esset latior alterâ, vna obscurior alterâ, quasi diuersi luminis, &c.

- 22 Tertiò reicitur, quia deberent esse tales Cometae frequentiores, imò ferè certis temporibus redire redeunte iterum ex motu cæli eadem dispositione partium, & concursu lucis, sicut frequentius videntur eclipses & aliorum Planetarum concursus, quod hic maiorem habet locum, eò quod tam multi Cometae, qui hucusque visi sunt in diuersis formis & figuris, necessariò denotent multa esse per totum cælum similia corpora lucida sparsa.

Tandem reicio, quia si Cometae essent ex concursu diuersorum motuum in ipsis cælis, nõ possent videri constantes per multos dies. Pater enim, nam motus hi cælorum, cum semper varientur, si vnâ nocte v. g. ex isto motu coniunctæ sunt sex vel septem partes lucidæ diuersorum cælorum, sequenti nocte deberent iam esse paululò disiunctæ, & tertiâ magis; atqui sæpè Cometae hi eodem modo duobus aut tribus mensibus,

etiam annis durant; ergo repugnat, eos componi ex diuersis partibus luminosis cæli per motum concurrentibus.

Secunda ergo solutio posset esse, numquam tales Cometae esse supra Lunam, sed omnes illos infra: quia verò Lunæ altitudo magna est, possunt, etiam si non sint, supra cælum illius videri; Astrologos autem etiam post noua hæc instrumenta & tubos, aliquantulum in latitudine deprehendendâ decipi, imò ipsos inter se non parum rixari in hoc puncto. Hanc solutionem supra Tannerus bene ostendit & probabilem: ego tamen absolute propendeo magis ad iudicandum, ferè omnes Cometas naturales non esse, quam solutionem fuisse ibi Tannerus etiam docet esse probabilem. Moueor, quia portendunt semper aliqui futurum liberum pendens à voluntate hominum, vel bella grauissima, vel seditiones, vel violentas Regum & Principum caedes, &c. & vix in historiis inueniuntur vniquam Cometa, qui aliquid simile non portenderit. Quomodo autem poterit quis sibi persuadere, eos concursus, aut exhalationes naturales, aut quidquid illud sit, solum tunc fieri, quando talia euentura sunt, quasi ipsæ stellæ aut exhalationes id diuinassent & prænouissent? Certè id cuiuslibet statim apparebit falsum, & multò minus dici potest, ea homicidia aut bella esse effectus secutos ex talibus coniunctionibus: quid enim illa exhalatio influat in eor proditoris, & huius potius hominis quàm illius, vt quasi illum cogat ad Regem suum violenter mactandum? Absit hoc à mentibus Catholicorum. Si ergo tales Cometae semper à Deo specialiter tamquam malorum imminentium præcursores & prodromi ostenduntur, quis erdet eos à causis purè naturalibus provenire? Melius ergo dicetur, miraculosè Deum lucem illam in aliquâ parte cæli ad tempus producere, & tunc nec cæli fient liquidi, nec corruptibiles, & poterit illis dari quæcumque altitudo: nam tam facile est Deo eos in vltimò quàm in primo cælo collocare, nec necessarium est, in vanum frangere sibi caput, quærendo causas naturales quæ verè non sunt, à quibus ibi talis stella cincinnata, aut caudata, vel quomodocumque sit, efformetur, & tandiu conferuetur, quæque postea deficiat.

Dixi, ferè omnes: nam fortè erunt exhalationes aliquæ naturales infra Lunam aliquomodo accensæ, sicut frequenter solent videri; illa tamen non sunt propriè Cometae de quibus hic agimus, nec aliquid lingulare portendunt, nisi ad summum effectus aliquos naturales, qui ex influentiis oriri solent.

SVBSECTIO TERTIA.

Alia pro eadem sententiâ fundamenta, & iudicium de illâ.

TERTIÒ arguitur: Quia aliquæ apparent stellæ, quæ iam sunt supra Solem, iam infra, iam ad vnâ iam ad aliam partem. Ita de Venere, Mercurio & Marte obseruauit Mathematici. Idem argumentum fit de stellis, quas *Somales* vocant, quatuor scilicet stelle Iouem ambientes, quæ passim in diuersâ ab eo distantia conspiciuntur; quod fieri non posset, si essent in cælo solido fixæ.

Tan-

Tannerus, licet has stellas circa Iouem admittat, postea tamen num. 93. conatur ostendere, oblationes has non esse ad eam certas: quod ego etiam verum puto, quia in mensurandâ eâ altitudine facillimè erratur, & error levis instrumenti vel dispositionis facit postea immensum errorem in conclusione ab eo deductâ. Sed quidquid sit de hoc, respondeo cum communi, pro eis stellis ponendos esse diuersos epicyclos, quibus vehantur motu proprio, distincto à motu celi.

26 Verum hinc insurgit difficultas, vel debere inter cælum & cælum dari spatium aliquod vacuum, per quod tales epicycli moueantur, quod videtur absurdum, vel intra ipsum cælum debere esse canales, per quos ipsi moueantur: unde natus sit, futurum vacuum in cælo, nam locus, quem epicyclus deserit, nullo alio corpore repletur, dari autem vacuum, videtur absurdum; ergo. Huic obiectioni respondeo facillè. Primò, in meâ sententiâ, vacuum non repugnare naturaliter, nisi quatenus Deus in initio produxit corpora, quibus tota intercapdo inter cælos esset repleta, & quia naturaliter non possunt duo corpora penetrari, idè nec potest ab eis relinqui vacuum. Quod si Deus, ut potuit sine vllò miraculo, non tot corpora produxisset, quot erant necessaria ad implendum spatium, extitisset vacuum naturalissimè. Vnde non tenui, in cælo eas vacuitates relictas ab epicyclis vllò modo admittere, neque in eis vllum video absurdum.

27 Secundò & meliùs respondeo, eos epicyclos nullum relinquere vacuum, sed rectè posse assignari tamquam quatuor v. g. circulos, vnum intra alium, & in medio Iouem; dum autem illi mouentur circulariter, sine vllò vacuo iam sunt ex hac parte, tam ex illâ Iouis.

Secunda difficultas est, quia per istos epicyclos videntur turbantur species ex superioribus Planetis: quando enim species transeunt per corpora concava ex parte, valde turbantur. Respondeo, id esse verum, quando illa concavitas non repletur aliquo corpore diaphano & æqualiter capaci lucis; nego verò, quando tali corpore impletur: epicycli autem implent eam vacuitatem, suntque eodem modo capaces lucis quo reliqua pars cæli, vnde illorum motus non turbat species.

28 Quartò arguitur ex maculis solaribus, quæ deprehensæ sunt per tubum opticum, quæque passim mutantur, crescunt, decrescunt, &c. hoc autem non potest fieri, nisi sint ibi aliqua corpora corruptibilia quæ opponantur, & eo ipso cælum sit fluidum, aliâ ea corpora non possent illuc intrare mutando locum, nec crescere, aut decrescere. Hoc argumentum non videtur fauere calorum corruptibilitati: nam si idè dicemus, cælos esse corruptibiles, insurgerent inde mille difficultates; in primis enim non solum infra Solem talia corpora producerentur, sed passim infra stellas aut Planetas aliquos; eadem enim ibi esset calorum capacitas, & applicatio etiam agentium contrariorum. Hoc autem aperte repugnat experientia: numquam enim sereno aère stellæ aliquæ certè absconduntur aut occultantur nobis, deberent autem passim per talia corpora, quæ quia valde inferiora & magna, possunt nobis integras stellas occultare. Nec potest dici, solum iuxta Solem fieri eam corruptionem,

& productionem nouorum corporum; hoc, inquam, dici non potest, tum quia agens ibi corruptens non est Sol, hic enim potius conuerteret in se illa corpora, & eis potius lucem quàm tenebras communicaret; tum quia licet solus esset, cum tamen illa corpora non durent vnico tantum instanti, & passim angeantur, debuissent etiam postea se extendere, & aliquando ibi manere (cum enim cælum ponatur fluidum, cur deberent semper currere post Solem?) ergo aliquando, ut dixi, de nocte causarent stellarum occultationem.

Secunda difficultas est, quia si darentur ibi agentia, quæ facerent in tam ingenti vastitate corporis substantialem mutationem, ac tam ingentem, planè esset dicendum, posse aliquando extendi ita ea corpora, ut totus Sol occultaretur: cum enim crescant & decrescant valde tales maculæ, cur ab agentibus illis non fieret aliquando tanta extensio, quæ totum Solem tegeret? non enim est credendum, ea agentia esse tam prouida, ut non velint tantam materiæ quantitatem mutare, quanta posset Solem eclipsare. quomodo enim ea agentia id diuinant?

Tertia difficultas est, quis ea corpora mouerit, ut in æstate & in hieme, manè & vespere, quando Sol tam diuersa & diffusa loca occupat, semper ea infra se habeat.

Quarta difficultas, quia cum omnia corpora cælestia (exceptis his maculis) sint diaphana & lucida, quod agens incapax lucis ibi ponetur, quod producat corpora incapacia lucis?

Dices, ea etiam esse capacia lucis saltem in superficie, licet ea non transmittant. Sed contrà, ergo quando Sol ea illuminat ex aduersâ parte, v. g. in nocte, deberemus ibi habere nouas aliquas Lunas aut stellas: iam enim dixi paulò antè, si cæli liquidi sint, & talia corpora dentur, non posse dici, debere semper trahi cum Sole.

Vides ergo, vix posse per corruptibilitatem cælorum, & eorum liquores aliquid explicari de eâ difficultate, de quâ fusè noster Schainer vno integro Tomo, quem tamen adhuc non habui ad manus, ut quid in eo sentiat viderem. Interim putarem cum communi recentiorum, esse vel Planetas vel partes aliquas cæli opacas, quæ lucem non transmittant: vel iuxta nostra principia de vacuo posset dici, esse aliquas vacuitates, in epicyclis iuxta Solem constitutas.

Dices: Ad quid ergo Deus reliquit ibi eas vacuitates? Respondeo, ad eundem finem, ob quem posuit ea corpora opaca, quæ nihil aliud efficiunt quàm impedire Solem, quod rectè fit ab eo vacuo. Fortè Deus id ita disposuit, ne Solis ardor nimium vreret: valde enim, talibus corporibus interpositis, ac interiacentibus vacuitatibus, retardatur eius actiuitas.

Adhuc replicabis: Si Deus iis corporibus interpositis volebat impedire Solis actiuitatem, melius fuisset illum fecisse paulò minorem, tantum scilicet quantum occupatur ab eis corporibus, & sic totum relinquere sine vllâ maculâ. Respondeo Primò, transeat quod id fuisset melius physicè loquendo, numquid teneretur Deus facere quæ sunt physicè meliora? Secundò nego Antecedens, nam hæc Solis maculæ aliquando sunt maiores aliquando minores, aliquando versus vnâ partem, aliquando versus aliâ,

aliquando nullæ; quod valde conducit ad diuersas influentias, & in diuersis partibus. Si autem Sol esset minor, sine vllis tamen maculis oppositis, æqualiter semper & ad omnes partes suam actiuitatem exerceret. Aliæ possent congruentiæ adferri, hæ nobis sufficiant.

Ex his concludo, etiam si aliquā probabilitate, celos esse liquidos, argumentis in hac Subsecutione factis videatur ostendi, non tamen ita euidenter vt aliqui recentiores indicant, qui sine fluidis celis argumento supra facto explicari nullo modo posse arbitrantur: infra tamen num. 53. vnam ponam pro hac sententiâ efficaciorẽ rationem, quâ redditur mihi probabilior.

SVBSECTIO QVARTA.

Quid de sententiâ celos adstruente solidos.

33 **S**ENTENTIA celos omnino solidos constituens, non tam ratione quàm auctoritate fulcitur: ratio enim, aut experientia nulla planè est, quæ prober, eos debere esse solidos: nam motus Planetarum, &c. potest fieri si soli ipsi Planetæ vel à Deo, vel etiam ab Angelis moueantur. imò hinc infra num. 53. impugnabo non parum efficaciter hanc sententiam.

Dices: Aristoteles docet, celos moueri ab Intelligentiâ. Respondeo, hoc ipsum esse argumentum ab auctoritate. Secundò, Aristoteli in hac re, quæ purè pender à Dei voluntate, de quâ nullam habuit reuelationem, parum esse credendum, si aliunde id non probaretur, de quo infra.

Dices tamen à ratione: Si celi sint fluidi, & Planetæ per eos tam celeri motu rapiantur, necessariò debent sonum maximum excitare: si enim vna auicula, dum aërem secat velociter, non leuem sonum causat, quid non causet im-

34 mensa Solis vastitas? Hoc argumentum planè nullum est, tum, quia possent celi esse naturæ incapaces soni, sicut multi dicunt, intra aquam fieri non posse sonum. Et quidquid in aqua de facto sit, illud certè negari non potest, talia corpora, soni incapacia, esse possibilia. Secundò dico, non inferri, etiam si ibi maximus fieret sonus, eum audiendum: cum enim distent à nobis ad multa millia miliarium, nonne facilè poterit defendi, non percipi à nobis? Tertiò, etiam si celi sint ex se soni capaces, possent Angelos motores Planetarum id sine vllò strepitu præstare.

Iam ergo ad auctoritatem veniendo, duobus aut tribus Scripturæ locis ea sententia maximè nititur. Primus est ex cap. 34. Iob, vbi Eliu dicit, celos esse solidissimos, & quasi ære fusos. Secundus est ex cap. 4. ad Hebræos v. 14. vbi Christus Dominus celos conscendens dicitur eos penetrasse, quod non fuisset necessarium, si celi essent fluidi, poterant enim cedere, & dare locum.

35 Tertiùs est Isaia 51. v. 5. vbi hæc habentur: *Celi quasi fumus liquefcent.* loquitur ibi Propheta de fine mundi. quid autem id prædiceret, si de facto liquidi sunt? Quartus est è Psalmo 32. vbi celos esse verbo Domini firmatos, dicit Regius Vates, cuius filius id ipsum affirmat Prouerb. 3. *stabilimentum celos prudentiâ.* Denique ipsa vox *firmamentum*, quâ in Scripturis vocantur, videtur idem ostendere. Hæc tamen omnia loca possunt facilè

explicari de calo empyreo, & de calo stellarum fixarum, quod communiter iam vocatur *firmamentum*.

Sed replicabis cum Tannero: Scriptura etiam celum Solis & Lunæ vocat firmamentum, aut enim, duo illa luminaria magna posita esse in firmamento celi; ergo etiam celum Solis & Lunæ sunt firmi & solidi.

Secundò, Scriptura indefinitè loquitur de omnibus celis, vnde semper loquitur in plurali, non ergo potest iuxta Scripturam ea fieri distinctio. Miror, Tannerum tam esse rigidum in acceptione harum vocum, cum ipse omnia loca Scripturæ & Patrum, quæ aquas supra celos esse clarius multò doceant, quàm celos esse solidos, omnia inquam ea loca interpretetur in significatione æquiuocâ vocis *aqua*, ponendo scilicet aliquod corpus spirabile diuersum omnino specie à nostris aquis, cui ipse solus imponit nomen *aqua*, vt sic saluet Scripturæ & Patrum testimonia. Et certè nec Patres nec Scriptura locuti sunt in significatione ab ipso nunc recenter inueniendâ, sed in communi apud omnes. Si ergo licuit illi loca illa interpretari, ponendo nouam significationem, cur non poterimus nos dicere, propositionem indefinitam non de omnibus celis absolute intelligendam? quod facilè multis aliis testimoniis à simili possumus probare. Sic herbas dicitur Deus tradidisse in cibum, item & animantia: vbi etiam Scriptura vtatur nomine *omnis*, certum tamen est, non omnes herbas esse alimentum, nec omnia animantia; multa enim sunt venenata, multa non nutriunt, &c. Similiter dicitur indefinitè, in Angelis suis reperit prauitatem, & tamen non in omnibus propterea reperit prauitatem. Sic multa alia exempla adferri possunt. Quod verò dicitur, Solem & Lunam esse in firmamento positos, admitto libenter; dico tamen, nomine *firmamenti* non intelligi idem quod corpus solidum; imò multi, inter quos sunt PP. Molina, Pererius, Delrio, quos refert & sequitur Hurtadus, nomine *firmamenti* etiam aërem & spheram ignis intelligunt. Et videtur clarum ex Scripturâ: nam id dicitur diuidere vnum ab alio, quod est vtrique contiguum; non enim dicitur Gallia diuidere Hispaniam ab Asia, nam licet sit inter Hispaniam & Asiam, non tamen est vtrique immediata, post Galliam enim est tota Germania, Polonia, Tartaria, &c. ergo cum firmamentum, iuxta Scripturam, diuidat aquas quæ sunt elementales, ab his quæ sunt supra celum, non potest nomine *firmamenti* totum celum intelligi, quia hoc non est immediatum nostris aquis; debent ergo intelligi omnia corpora quæ sunt inter aquas terrestres & celestes. Vides ergo, ex nomine *firmamenti* nihil planè de soliditate deduci.

Secundò respondeo ad loca supra allata, in eis, vbi celi dicuntur firmi, nihil de soliditate contineri, sunt enim firmi, stabiles & incorruptibiles, etiam si non duri.

Ad secundum, in quo Christus dicitur celos penetrasse, respondeo, nihil planè probare, potuisset enim de facto celos penetrasse, etiam si id non fuisset necessarium, quia celi poterant cedere: sicut licet ianux ad Apostolos poterant aperiri, Christus tamen de facto eis clausis intrare voluit, vt sic donum suæ subtilitatis ostenderet.

Paulus

Paulus autem eo loco quid sit factum significat, causam autem non reddit. Melius possem ego ex Scripturâ obicere locum Psalm. 21. *Artolise portas*, &c. quo videtur denotari, sine vllâ penetratione Christum calum intrasse. Sed non hæc virgeo, quia in Scriptura hæc locutiones non semper in Philosophico rigore vsurpantur: & quidem quoad Verbum *penetro* res est euidentissima ex eodem Paulo, qui solum denotat ingressum vsque ad interiora; alioquin, quod valde esset lepidum, quando ipse 2. ad Timoth. 3. prædicat, futuros raptos qui penetrent domos, & virgines rapiant, &c. credendus erit, putasse, Deum in gratiam talium luronum vera miracula facturum: & eis dotem subtilitatis ad tam egregia facinora præstaturum. Nec arbitror à Tannero id ceteri necessarium ad explicandum illud Verbum: & ratio est, quia communissimè apud nos, penetrare vsque ad aliquem locum, nihil aliud est, quam peruenire vsque ad illum. Quod assertur ex Isaiâ, *Celi sicut fumus liquefcent*, longè aliam etiam habet explicationem, id est, *celi mutabuntur in melius*. Ita in hunc locum noster Cornelius, ubi nec verbum de amissione soliditatis, quasi illam iam habeat, prout Tannerus opinatur. Denique circa præcipuum illum locum Eliu, *celi quasi ere fusi sunt*, non possum non mirari, à Tannero supponi pro comperito, ibi esse sermonem de celis strictè loquendo, & hanc esse omnium Interpretum mentem; cum tamen accuratissimus Iobi interpret & eruditissimus, noster Pineda, in eum locum clarè ostendat ex communi sensu, solum esse sermonem de regione aëris, & ne quidem vertit in questionem, an de celo intelligendus sit ille locus. Videas ergo, quàm leui nitatur argumento ea censura.

Veniamus ad Patrum testimonia, quæ fateor clariora esse pro hac sententiâ, eaque videri possunt supra apud Tannerum: in multis tamen non esset difficile inuenire explicationem, sed melius vno verbo respondeo, illos solum intelligendos de firmamento stellato, nec vllum verbum esse quod de inferioribus accipi debeat: & ad diuisionem aquarum, quæ sunt super firmamentum, sufficit, si vel vnicum calum sit solidum. Quid si duos ponamus, empyreum & stellatum?

41 Hinc concludo, nihil planè esse nec à ratione, nec ab auctoritate, quod reddat improbabilem sententiam, asserentem calos esse liquidos, cogatque eos defendere solidos. Quid autem de facto dicendum sit, videtur incertum: vtrumque enim, saluis his quæ videmus, possibile est; quid autem de facto Deus fecerit, non satis constat: propter dicenda tamen num. 52. probabiliorẽ puto sententiam asserentem, calos Planetarum esse fluidos, & quia etiam in hac sententiâ omnia, quæ de istis moribus diuersis Stellarum, maculis, phænomenis, &c. conspiciuntur, facilius saluantur.

Hæc intellige circa soliditatem: circa corruptibilitatem verò non minor videtur esse difficultas. Multi enim putant, calos esse ex ipsâ aquarum substantiâ, à Deo tamen instar glaciæ consolidatos, quæ est mens multorum Patrum. Imò Beda relatus à Magistro Sententiarum in 2. dist. 14. affert, ad id persuadendum, exemplum crystalli, 42 quàm ex aquâ putat formatam. Qui ergo cum huc eos ex aquâ factos crediderit, dicit necessariò

illos naturâ suâ esse corruptibiles, à Deo tamen qualitate aliquâ solidatos. Qui verò (vt probabilius puto) diuersam in eis formam substantialem posuerit, probabilius eam incorruptibilem naturâ suâ adstruet: nihil enim est quod suadeat, illam esse vllò modo corruptibilem multa autem suadent esse incorruptibilem, tum quòd Soli aliisque vehemensissimis agentibus resistent semper; tum quòd pulchritudo Vniuersi ibi perat corpora incorruptibilia, quæ certa ac stabilis aliorum sint mensura: cumque non repugnet vllò modo tale corpus incorruptibile, quis non dicet, eiusmodi esse calos? Et hæc locum habent, etiam si sint fluidi: quia, vt supra dixi, non est idem, esse fluidum, & corruptibile: Video hinc P. Salianum Tomo 1. die 2. mundi, multorum Patrum testimonia congerentem, vt probet, calos esse eiusdem naturæ cum aquis. E contrario putat Tannerus, multò esse conformius Patribus, calos non esse ex aqueâ naturâ, imò neque materiam primam calorum esse eiusdem speciei cum materiâ aquæ, aut aliâ sublunari. Arbitror tamen, neutrum suum probare intentum. Et quidem, quod Tannerus de materiâ primâ dicit, planè caret probabilitate: inde enim præcisè probat, materias illas esse diuersæ speciei, quia celi omnes simul cum elementis creati sunt, non autem ex ipsis elementis. sed quis non videat statim, hanc illationem nullam esse? quasi non posuisset Deus in eadem materiâ primâ quoad speciem simul diuersas formas calorum & elementorum creare? Numquid, quia aër non ex aquis, & terra non ex aëre, sed omnes simul producti sunt, idèò constant materiâ primâ diuersâ in specie? Quòd verò obijcit Secundo, calos dici creatos, minùs probat: nam etiam si habeant eandem materiam cum sublunari, adhuc potuerunt creati primâ die, sicut creata fuit terra. vnde alibi dixi, planè esse dubium, si ne eiusdem speciei materia prima celi cum nostrâ.

Deinde hinc constat, ex his locis nihil inferri contra Salianum, aientem, etiam formam substantialem celi non esse eiusdem naturæ cum formâ aquæ: nam licet celi simul cum aquis creati sint, & non dicantur ex aquis facti, possunt tamen esse eiusdem naturæ cum aquis, imò quò magis sint eiusdem naturæ, eò minùs dicantur ex aquis facti, aqua enim non dicitur fieri ex aquâ. Adde, si auctoritas requireretur, satis multa pro se habere Salianum testimonia Patrum, aientium calos ex aquâ factos.

Quod verò è contrario Salianus docet, dupliciter potest intelligi: Vel vt de materiâ primâ aquæ loquatur, & sic, fateor, satis probabiliter persuadere ea loca, esse calos ex materiâ primâ aquæ: sed quia sunt etiam alia aliorum Patrum, qui omnes calos cum terrâ simul primâ die creatos esse dicunt, res tota dubia est. Si verò Salianus contendat, etiam formam substantialem celi esse eiusdem speciei cum formâ aquæ, planè nihil ex eis locis probat, quia etiam pisces dicuntur ex aquâ facti, item & aues, non tamen propterea forma substantialis auis eadem cum formâ aquæ, vt per se patet. Imò, vt paulò antè dixi, aqua non dicitur fieri ex aquâ. Adde, si quæ sunt loca, quæ videntur insinuare, manere ibi eandem aquæ substantiam (quæ tamen vix vlla sunt) testimoniis aliorum Patrum, aientium simul

simul omnes celos creatos esse, & solum secundum die induratos, posse facile ea testimonia infringi. Unde constat, nullo modo posse inde quidquam certi deduci; sed, ut supra dixi, probabilius esse, formam ipsam substantialem esse diuersam. ut quid enim Deus perpetuo eam soliditatem aquis contra ipsarum naturam daret? nonne melius est creasse formam, quæ id ex se peteret? Nec obest, celos postea corrumpendos: quia, quicquid de hoc sit, res naturæ suæ incorruptibilis potest diuinitus à Deo corrumpi vel annihilari.

SECTIO IV.

De numero celorum.

NOVA hæc celebris occurrit de celorum numero difficultas. Qui celos fluidos dicunt, facile se ab hac questione expediunt: ponunt enim vnum tantum celum per quod Planete astraque discurrunt, sicut pisces in mari, aut aues in aëre; difficultas est, casu quo celi sint solidi.

SUBSECTIO PRIMA.

Sententia ponens vndecim, & alia tres tantum statuens, reijciuntur.

PUTANT nonnulli, quos sequuntur Conimbrienses 2. de Cælo, cap. 5. quæst. 1. art. 1. & 2. celos esse vndecim: septem inferiores distribuunt inter septem Planetas, octauum dant stellis, nonum vocant *primum mobile*, decimum *glaciale*, vndecimum *empyreum*. Hæc doctrina, quam nonnulli recentiores putant paucos habere pro se patronos, est satis antiqua: imò Tannerus Disput. 6. quæst. 4. dub. 4. asserit per trecentos annos à Philosophis & Mathematicis traditam. Eam sequitur noster Clavius, Molina, & Pereyrius apud Tannerum supra. Nihilominus tamen quatenus ponit celum *glaciale*, & *primum mobile*, videtur falsa, non quidem quia impossibile fuerit Deo. duos ibi eos celos ponere (in hoc enim nec levis est repugnantia) sed quia planè sine necessitate eos videtur ibi collocare. Et quidem de *glaciale* res est clarior, quia fundamentum fortè ponendi hoc celum est, quod velint nomine illius intelligere aquas quæ super celos esse dicuntur in Scripturâ & Patribus. Hæc autem ratio nulla est, quia celum glaciale improprie & violentissime potest dici aqua, præsertim cum multi Patres reputent, omnes alios celos etiam ex aquis condensatis factos; ergo nomine aquarum, quas supra celos ponunt, non ipsas in celum condensatas, sed veras aquas intelligunt: nec aliud video fundamentum ponendi tale celum.

Quod ad *primum mobile* attinet, etiam facile reijciatur hæc sententia; nititur enim quodam principio in Philosophiâ falso, de quo Sectione sequenti, dum de motu celorum agemus: est autem, celos inferiores simul moueri duobus motibus contrariis, vno proprio, altero ab hoc primo mobili proueniente.

Deinde, etiam si hoc principium esset verum, non esset propter necessarium ponere vnum celum, à quo ille motus proueniret: Angelus

enim mouens celum Solis v. g. posset simul ipsi vtrumque motum dare, & dum moueret Solem ab Oriente in Occidentem, posset etiam simul parum illud retrahere.

Idem est altera ferè extrema sententia, solum vnicum celum admittens, excepto empyreo & aëre, quem etiam vocant celum. Unde absolute dicunt se tres celos ponere: & dum Paulus secundo tertium celum raptum dicit, putant de empyreo intelligendum. Hi Auctores docent, Planetas & Errones omnes non esse affixos celo, sed per canales seu vacuitates quasdam deuehi. Ita nonnulli recentiores. Verum hæc doctrina, licet ratione vacui non videatur mihi improbabilis, quia, ut ibi dixi, nihil est quod naturaliter peccat ne possit esse aliqua pars vacui, aliunde tamen efficacissime eam reijciunt: quia pro Sole deberet celum mediâ ferè ex parte esse excavatum & vacuum. non enim solum totus circulus, quem die nocteque ab Oriente ad Occidentem, & ab hoc per Antipodas vsque ad nostrum Horizontem conficit, sed secundum celi latitudinem, iuxta totum spatium quo deflectit ab vno ad alterum Solstitium per sex menses, quæ est vna terribilis latitudo, quæ præsertim in his partibus Septentrionalibus cerni potest manè & vespere ex distantia ortus Solis 22. Iunij ab Ortui 21. Decembris. Porro totam eam partem esse debere excavatam, patet euidenter, quia aliàs Sol non posset intra illam iam huc iam illuc deflectere, deberet enim penetrari cum celo, vel celum esse fluidum, quorum vtrumque ab his negatur, & merito; ergo debet totum illud spatium esse excavatum.

Quod autem tanta excavatio seu vacuitas planè sit reijcienda, inde ostendo euidenter: nam intra illud spatium tam versus Orientem quam Occidentem, quam etiam versus Meridiem, videmus de nocte multas stellas ex fixis, & Planetas Sole superiores: hi autem videri non possent, si medium inferius esset vacuum, quia per illud non possent transire species ad oculos; ergo. Idem argumentum secundò facio in Lunâ, quæ etiam iam ad Septentrionem iam ad Meridiem deflectit, & eadem via quâ Sol: cumque ea via debeat esse centuplo latior fortè quam Luna (nam si rectè consideretur totum spatium quo deflectit, possent esse intra illud minimum centum Lune. quid dico centum? multa millia.) debet ibi habere vnam vacuitatem multo maiorem etiam quoad latitudinem; unde perpetuo deberemus nos esse in tenebris, nec vniquam, propter vacuum illud, videre Solem. Huic ultimo argumento à Luna posset responderi, Lunam agitari extra ipsum celum intra aërem aut ignem, si hic ibi sit; quæ cum sint corpora liquida, cedunt, & statim vniuntur. Sed hæc responsio est contra ipsos aduersarios, qui eodem modo de Lunâ, quo de aliis Planetis loquuntur: videtur etiam esse contra Scripturam, quæ Solem & Lunam eodem modo dicit positos in firmamento; unde non licet dicere vnum in celo, alteram in aëre. Deinde, deberet necessarîo tam ingens moles Lunæ totum aërem violentissime cedere, & sonum non leuem excitare.

Dices Primò, omnium sententiâ Errones habent diuersum motum à motu sui orbis: hoc autem non potest fieri, nisi sint aliquæ vacuitates in illo